

PIOTR GUZDEK

Uniwersytet Opolski, Wydział Teologiczny, Polska  
piotr.guzdek@interia.pl  
ORCID: 0000-0002-1727-8012

Karolina Heinsch, Daniel Heinsch, Jan Kochel, „*Tak*” dla wychowania seksualnego. *Wprowadzenie do katolickiej pedagogiki seksualnej*, Wydawnictwo Jedność, Kielce 2021, ss. 271, ISBN 978-83-8144-617-4

Ilekróć na rynku wydawniczym ukazuje się publikacja traktująca o wychowaniu seksualnym z pozycji katolickiej etyki seksualnej, tylekróć wzbudza żywe zainteresowanie teologów, katechetów i pedagogów, z racji ciągłego niedosytu opracowań ściśle naukowych i popularnonaukowych prezentujących perspektywę katolickonormatywnego wychowania seksualnego. Nie uchodzą one także uwadze działaczy środowisk liberalno-lewicowych, którzy dostrzegając tkwiący w nich potencjał ukazania diametralnie odmiennego obrazu ludzkiej seksualności od upowszechnianego przez edukatorów seksualnych, komentują w prasie publikacje katolickich autorów w celu umniejszenia ich znaczenia i w rezultacie ograniczenia zasięgu oddziaływania. Rzadko się zdarza, aby interdyscyplinarna praca habilitacyjna z zakresu teologii i psychologii była przedmiotem polemik publicystów na łamach dziennika ogólnopolskiego. Tymczasem ogłoszona drukiem w 2009 roku rozprawa *Postawy wobec wychowania seksualnego a hierarchia wartości nauczycieli: studium teologiczno-pastoralne*, autorstwa, już dzisiaj profesor, Urszuli Dudziak z Wydziału Teologii Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II, doczekała się artykułów recenzyjnych w „Gazecie Wyborczej”. Paradoksalnie trudno o lepszą reklamę wydawnictwa pośród grona odbiorców, do którego publikacja ta zwykłą drogą kolportażu z pewnością by nie dotarła.

Przygotowując monografię „*Tak*” dla wychowania seksualnego. *Wprowadzenie do katolickiej pedagogiki seksualnej*, ks. Jan Kochel musiał liczyć się z możliwą deprecjacją jego osoby, i to w wielorakiej formie. Sam fakt podjęcia tematu przez rzymskokatolickiego kapłana, pracownika naukowego i nauczyciela akademickiego wydziału teologicznego, uchodzi w środowiskach liberalno-lewicowych za okoliczność definitywnie wykluczającą z debaty, niezależnie od posiadanych przez autora kompetencji meryto-

rycznych i wysokich kwalifikacji naukowych potwierdzonych tytułem profesorskim. Aktywiści lewicowi zarzucają bowiem duchownym, ale także świeckim pracownikom katolickich uczelni, postawę dogmatyzmu i skłonność do ideologizacji, brak obiektywizmu poznawczego i naukowych podstaw wygłaszanych stanowisk, czym wskazane osoby rzekomo zawsze się charakteryzują<sup>1</sup>. Działacze lewicowi nierzadko podnoszą również argument nieposiadania przez duchownych doświadczeń seksualnych. Tymczasem to właśnie celibatariusz dysponuje szczególnym walorem osobistym, stanowiącym mocny mandat do wzięcia udziału w debacie o ludzkiej seksualności. Jego podstawą jest intensywna praca nad własną seksualnością, jaką podejmuje, by osiągnąć poziom integracji psychoseksualnej pozwalającej mu zachować nie tylko wstrzemięźliwość (i to w perspektywie całościowej), ale czystość adekwatną dla jego stanu, która uzdalnia go do braterstwa i duchowego ojcostwa w relacjach społecznych. W tym aspekcie wartością naddaną monografii jest udział w jej opracowaniu małżonków i rodziców, Karoliny i Daniela Heinschów, którzy – jak podaje zamieszczony w pracy biogram – są animatorami Ruchu Czystych Serc Małżeństw.

Zarzuty o konfesyjność pod adresem projektu ks. J. Kochela mogą zostać sformułowane także przez marksistowskich i liberalnych pedagogów, którzy od lat kwestionują przynależność do nauk społecznych pedagogiki katolickiej, czy też szerzej ujmując, pedagogiki chrześcijańskiej, oraz w ogóle zasadność wyodrębniania takiej subdyscypliny pedagogicznej. Problematykę, którą pedagodzy katolicy chcą pomieścić w ramach postulowanej subdyscypliny, pedagodzy nurtu liberalnego lokują w dziedzinie badań teologiczno-katechetycznych. Niezależnie od prowadzonych w tym zakresie sporów i przewagi instytucjonalnej adwersarzy strony katolickiej, opolski badacz systematycznie wydaje kolejne prace jasno wytyczające kierunek rozwoju obszaru nauk o wychowaniu, który konsekwentnie zalicza do pedagogiki katolickiej. Pośród nich są opracowania autorskie, współautorskie i tomy zbiorowe eksplorujące szczegółowe tematy badawcze. Dotychczasowe zainteresowania ks. J. Kochela w realizowanym cyklu wydawniczym koncentrowały się na antropologicznych podstawach pedagogiki katolickiej (*Wprowadzenie do antropologii pedagogicznej. W kręgu pedagogiki katolickiej*, Opole 2018), czystości seksualnej (*Wychowanie do czystości – utopia czy zadanie*, Opole 2011), miłości (*Duchowa pedagogia miłości*, Poznań 2018), wychowaniu seksualnym (*„Tak” dla wychowania seksualnego. Wprowadzenie do katolickiej pedagogiki seksualnej*, Opole 2021) czy edukacji osób starszych (*Wprowadzenie do edukacji osób starszych. W kręgu pedagogiki katolickiej*, Opole 2020).

---

<sup>1</sup> Już tylko dla przykładu warto przytoczyć opinię jednego z autorów licznych publikacji prasowych o prof. Urszuli Dudziak po ogłoszeniu jej nominacji z ramienia ministerstwa edukacji na przewodniczącą zespołu opracowującego podstawę programową dla przedmiotu Wychowanie do życia w rodzinie. Mimo posiadanego, obok kwalifikacji teologicznych, wykształcenia psychologicznego potwierzonego stopniem doktorskim, o prof. Urszuli Dudziak pisano m.in. że, „zasłynęła osobliwymi poglądami, które nie mają podstaw we współczesnej nauce, a jedynie w wierze katolickiej”. <https://oko.press/antykoncepcja-gorsza-handlu-ludzi-mien-tlumaczy-wybor-ekspertki-wychowania-zycia-rodzinie/> [dostęp: 30.12.2021].

Twórczo wytyczając nowe pola badań pastoralno-pedagogicznych, ks. J. Kochel równolegle proponuje uprawianie teologii nauczania jako subdyscypliny teologicznej ściśle współpracującej z pedagogiką katolicką. Czerpie w tym względzie inspiracje i zaplecze teoretyczne od włoskiego biblisty i pastorałisty, kard. Carlo Marii Martiniego, o którego dorobku naukowym i programach pastoralnych ogłosił szereg prac, w tym obronioną w 1999 roku na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim rozprawę doktorską *Katecheza ewangelizacyjna w nauczaniu pastoralnym Carlo Maria kard. Martiniego*. Tym samym ks. J. Kochel, będąc przede wszystkim teologiem specjalizującym się w katechetyce biblijnej, co potwierdza tematyka jego rozprawy habilitacyjnej (*Katecheza królestwa niebieskiego. Studium biblijno-katechetyczne Ewangelii Mateusza*, Opole 2005) i monografii profesorskiej (*Katecheza misyjna w Ewangelii Łukasza i Dziejach Apostolskich. Biblijno-katechetyczne studium narracyjne*, Opole 2013), rozszerzył w prowadzonej na Wydziale Teologicznym Uniwersytetu Opolskiego pracy badawczej spektrum swoich eksploracji poznawczych i kompetencji merytorycznych poza rodzimą teologię, z rozmysłem wkraczając na grunt pedagogiki i nauk o rodzinie. Skupiony wokół opolskiego fakultetu teologicznego zespół socjologów, bioetyków, filozofów, psychologów, pedagogów i teologów, powstały z racji studium doktoranckiego realizowanego w dyscyplinie nauki o rodzinie, żywotnie sprzyjał takim interdyscyplinarnym poszukiwaniom badawczym.

Swoją najnowszą monografią współautorską „*Tak*” dla wychowania seksualnego. *Wprowadzenie do katolickiej pedagogiki seksualnej* ks. J. Kochel poszerzył dorobek publikacyjny środowiska polskich familiologów, do których się zalicza. Praca ta została wydana nakładem katolickiego Wydawnictwa Jedność w Kielcach, które znajduje się na ministerialnym wykazie wydawnictw punktowanych i specjalizuje się w publikacjach edukacyjnych, dydaktycznych, metodycznych, katechetycznych i ściśle teologicznych. Pozycja ukazała się jesienią 2021 roku w Roku Rodziny „*Amoris laetitia* – Radość miłości” ogłoszonym w Kościele katolickim przez papieża Franciszka dla jeszcze efektywniejszej aplikacji w duszpasterstwie jego posynodalnej adhortacji apostolskiej *Amoris laetitia*, której tytuł stał się tematem programowym Roku.

Związek recenzowanej książki z najnowszą adhortacją o rodzinie jest oczywisty i łatwo stwierdzalny w licznych odniesieniach czynionych zarówno w aspekcie uzasadnienia przygotowania monografii, jak i postawionych przed nią celów badawczych i pastoralnych. W istocie omawiana publikacja, zachowując walor pracy naukowej, stanowi zarazem konkretne narzędzie dydaktyczne i formacyjno-pastoralne, prezentujące syntezę katolickiej etyki seksualnej. Można ją uznać za podręcznik katechetyczno-pastoralny, który w przystępny sposób zaznajamia odbiorcę z tym, co o ludzkiej seksualności, zwłaszcza w wymiarze etycznym, antropologicznym, teologicznym i wychowawczym, Kościół naucza na podstawie źródeł biblijnych i enuncjacji papieskich ogłaszanych po Soborze Watykańskim II, na czele z adhortacją *Amoris laetitia*. Już sam tytuł monografii – „*Tak*” dla wychowania seksualnego – został zaczerpnięty z dokumentu o rodzinie papieża Franciszka i dotyczy tej jego części (nr. 280-286), która wprost wskazuje cele i założenia wychowania seksualnego formułowane przez magisterium papieskie. W dostępnych przekładach *Amoris laetitia* na język polski tłumacze posłużyli się w tym frag-

mencie adhortacji pojęciem „edukacji seksualnej”. Książd J. Kochel, odwołując się do terminu „wychowanie seksualne”, koryguje dotychczasowe tłumaczenia, ponieważ dopiero to pojęcie adekwatnie odzwierciedla stanowisko papieskie w przedmiotowej sprawie, dalece odbiegające od konotacji permissywnych, jakie w polskiej teologii moralnej narosły wokół terminów „edukacja seksualna” i „edukatorzy seksualni”.

Interesującemu nas opracowaniu nadano przejrzystą strukturę, składającą się z wprowadzenia, czterech rozdziałów, zakończenia i bibliografii. Na pierwszych stronach zamieszczono wykaz stosowanych w tekście skrótów, przeważnie odsyłających do dokumentów Urzędu Nauczycielskiego Kościoła. Monografię wieńczy obszerny streszczenie i spis słów kluczowych – obie części zostały przetłumaczone na język angielski przez Krzysztofa Wolańskiego. Pozycja liczy łącznie 271 stron. Każdy rozdział pracy dopełnia aneks prezentujący szeroką paletę tekstów źródłowych wraz z konspektem katechezy, wykazem literatury poszerzającej i repertorium doskonale sumującym treści podjęte w danym rozdziale. W ten sposób rzeczowy wywód naukowy umiejętnie łączono z instrumentarium dydaktycznym, zorientowanym na kształtowanie kompetencji poznawczych odbiorcy w zakresie czytania ze zrozumieniem i analizy tekstów źródłowych oraz indywidualnego studium literatury rozszerzającej główny temat badawczy rozdziału, jak również z narzędziami pastoralnymi o charakterze postawotwórczym, jakimi niewątpliwie są proponowane teksty biblijne, rozważania katechetyczne i świadectwa małżonków. Tak dogłębnie przemyślany format monografii oddziałuje na poszczególne komponenty postawy czytelnika, przede wszystkim w wymiarze poznawczo-aksjologicznym.

Należy podkreślić adekwatny dobór recenzentów. Opinie wydawnicze sporządzili: dr hab. Urszula Dudziak, psycholog i teolog pastoralista specjalizujący się w zagadnieniach wychowania seksualnego, profesor w Katedrze Nauk o Rodzinie Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II oraz ks. dr hab. Robert Skrzypczak, psycholog i teolog dogmatyk prowadzący badania w obszarze personalizmu chrześcijańskiego, profesor w Instytucie Teologii Systematycznej Collegium Joanneum Akademii Katolickiej w Warszawie.

W monografii stosuje się podejście interdyscyplinarne, wyraźnie przełamujące obecnie dominującą tendencję badań kulturowych i socjologicznych nad ludzką seksualnością. Autorzy deklaratywnie i faktycznie w toku prowadzonej narracji zmierzają w kierunku wypracowania pedagogiczno-pastoralnego modelu analizy „teorii seksuologii otwartej na transcendencję” (s. 12). Adekwatnie dobrane i wykorzystane metody badawcze, analityczno-syntetyczna i porównawcza, umożliwiają eksplorację obszernej i zróżnicowanej bazy literaturowej, w zdecydowanej większości w języku polskim. To też praca szeroko czerpie z danych poznawczych uzyskanych na gruncie antropologii filozoficznej i teologicznej, etyki i pedagogiki, teologii moralnej i biblistyki, kontekstualnie także z badań kulturowo-socjologicznych.

Nie jest naszym zadaniem sporządzenie szczegółowej relacji z kolejnych rozdziałów monografii, gdyż recenzja nie powinna zastępować czytelnikowi jej osobistego studium. Chcemy jednak zasygnalizować pewne wybrane zagadnienia, z którymi mierzą się autorzy, a które domagają się szczególnej uwagi i krytycznej oceny czytelnika

w ramach indywidualnej refleksji. W rozdziale pierwszym, prezentującym typologię edukacji seksualnej Amerykańskiej Akademii Pediatrii, warto porównać, na kanwie już wykazywanych w pracy różnic, zasady wychowania seksualnego sformułowane w dokumencie Papieskiej Rady ds. Rodziny *Wychowanie do czystej miłości* z zamieszczonymi w aneksie *Standardami edukacji seksualnej w Europie* ogłoszonymi przez Światową Organizację Zdrowia (WHO). W kontekście radykalizacji postulatów feministycznych dobrym kluczem do lektury, prowadzonej w rozdziale drugim, egzegezy wybranych tekstów Starego i Nowego Testamentu, traktujących o seksualności, małżeństwie i czystości, jest próba jej odczytania przez pryzmat kategorii godności i wolności kobiety. Komponent mariologiczny, wieńczący ten rozdział, dopełni eksplikację pozycji kobiety i jej roli w historii zbawienia od strony liturgii Kościoła i orzeczeń jego Urzędu Nauczycielskiego. Analizie teologii ciała rozwijanej po Soborze Watykańskim II, z której zarysem czytelnik zapozna się w rozdziale trzecim, powinny towarzyszyć pytania, czy tożsamość płciowa jest strukturą ontyczną osoby i czy wynikające z niej różnice między mężczyznami i kobietami także mają walor ontologiczny. Uzyskana odpowiedź pozwoli zwerfikować różnorakie koncepcje środowisk genderowych, wskazujących na dominantę kulturowo-społeczną w kształtowaniu tożsamości płciowej osoby. Korzyścią płynącą z rozważenia treści rozdziału czwartego, mieszczącego w sobie syntezę katolickiego modelu pedagogiki seksualnej, jest rozstrzygnięcie dwóch palących kwestii: czy cnota (postawa) czystości całkowicie wyczerpuje się w wstrzeźliwości seksualnej oraz czy jest sprawnością moralną stanowiącą wartość ze względu na godność realizującej ją osoby i prowadzącą do jej rozwoju, czy raczej motywacja do jej podjęcia ma wyłącznie podłoże ideologiczne, jak chcą twierdzić aktywiści lewicowo-liberalni. Recenzowaną monografię można czytać na różne sposoby. Wyżej zasugerowana propozycja jest jednym z wielu podejść wartych zastosowania. Niezależnie od obranej drogi, jej uważna lektura dostarcza merytorycznych argumentów do rozmowy nie tylko ze zwolennikami permissywnej edukacji seksualnej, ale przede wszystkim z osobami niemającymi jeszcze wyrobionej opinii co do wyboru modelu, wedle którego chcą kształtować seksualność swoich dzieci.

Podjęty w rozprawie problem badawczy jest doniosły i odpowiada na aktualne wyzwania życia społeczno-rodzinnego. Mimo jego silnego umocowania politycznego, dyskurs monografii jest wolny od ocen politycznych, w czym ujawnia się niezależność i obiektywizm badawczy autorów. Sformułowane przez nich twierdzenia zostały wystarczająco uzasadnione i udokumentowane. Narracja autorska spełnia wymogi logicznego wywodu. Struktura pracy jest wewnętrznie koherentna i konsekwentnie uporządkowana. Twórcy utrzymali dyscyplinę myślową i etapowo weryfikowali analizy. Między częściami studium zachowano właściwe proporcje. We wstępach do rozdziałów klarownie określono przedmiot dokonywanych w nich badań. Każdy rozdział dopełniono podsumowaniem dającym czytelnikowi wgląd w esencję poruszanych w nim treści. Wszelako w zakończeniu, które przyjęło wyraźnie eseistyczny charakter, odczuwa się pewien niedosyt przedłożenia transparentnie wyszczególnionych wniosków końcowych.

Obrany typ zapisu bibliograficznego jest konsekwentnie stosowany w całej pracy. Miarodajnie wyważono cytację podstawy literaturowej monografii pod względem

ilości i różnorodności źródeł, umiejętnie dobierając materiał badawczy i dbając o jego interdyscyplinarność. Postulujemy korzystanie w większym stopniu ze źródeł obcojęzycznych. Autorzy posługują się potoczną polszczyzną i komunikatywnym językiem właściwym dla uprawianych w pracy dyscyplin naukowych. Godne naśladowania jest utrzymanie dyscypliny terminologicznej w rozległej narracji prowadzonej na pograniczu nauk humanistycznych, teologicznych i społecznych. Komentowana pozycja potwierdza erudycję ogólną i szczegółową Autorów, realizujących przemyślany i metodologicznie poprawnie opracowany projekt badawczy. Uwagę przykuwa także strona edytorska wydawnictwa, cechująca się wysokim poziomem warsztatu redakcyjnego i estetycznym wykończeniem całości.

Wychowanie seksualne powinno przygotowywać nie tylko do trwałych związków małżeńskich i odpowiedzialnych relacji seksualnych, ale również do trudnych sytuacji prokreacyjnych, w których szczególnie dochodzi do głosu postawa odpowiedzialnego rodzicielstwa. Stąd dostrzegamy konieczność poszerzenia podejmowanych w omawianej monografii zagadnień wchodzących w zakres wychowania do czystej miłości o palące problemy bioetyczne, przed którymi stają małżonkowie, aby młodzież i nupturienicy otrzymali adekwatne odpowiedzi na pytania etyczne z nimi związane i wskazanie godziwych sposobów postępowania w takich przypadkach. Dotyczy to m.in. leczenia niepłodności, ciąży pozamacicznej, ciąży zagrażającej życiu matki, niepomysłnej diagnozy prenatalnej, urządzenia pogrzebu rodzinnego i liturgicznego dzieciom zmarłym na skutek poronień klinicznych. W ramach ćwiczeń dydaktycznych można zaproponować czytelnikowi analizę różnorodnych dylematów bioetycznych. Będzie to wymagało od odbiorcy zapoznania się z założeniami antropologicznymi i etycznymi personalizmu prenatalnego oraz personalistycznego paradygmatu prokreacji.

Monografia „*Tak*” dla wychowania seksualnego. *Wprowadzenie do katolickiej pedagogiki seksualnej* znajdzie swoje zastosowanie w katechezie szkolnej, w ramach przygotowania młodzieży do sakramentu bierzmowania i narzeczonych do sakramentu małżeństwa. Okaże się korzystnym narzędziem wsparcia dydaktyczno-katechetycznego dla animatorów i uczestników spotkań formacyjnych ruchów małżeńsko-rodziny. Przedstawiona w niej synteza katolickiej etyki i pedagogiki seksualnej jest rzetelnym źródłem wiedzy dla studentów pedagogiki i teologii, kapłanów opracowujących homilie i rekolekcje dla małżeństw, dziennikarzy planujących artykuły prasowe i audycje publicystyczne w tej dziedzinie. Pozycja ta bowiem, mając zgodnie z deklaracją autorów charakter wprowadzający, dobrze porządkuje podstawy antropologiczne, etyczne, teologiczne i pedagogiczne katolicko-normatywnego wychowania seksualnego, którego cele i założenia określił papież Franciszek w adhortacji *Amoris laetitia*.